

PRAVLJICA O CESTNEM POMETAČU

L. MRZEL - FRIGID

Ko bo dvorana prazna, bo prišel nekdo in jo bo pometel. Življenje ljudi pušča za sabo mnogo smeti in prahu. Povsod je treba metle, po vseh sobah, po vseh ulicah, pri vseh ljudeh.

V tem mestu je živel star, majhen, skoraj grbav človek in je bil cestni pometač. V zapuščenem predmestju je imel svoj dom in ta dom je bila podstrešna soba z železnim štedilnikom, žena in devet otrok. V kotu za štedilnikom so visele na zidu njegove delovne cape, vse nabuhle in težke od večnega prahu, zraven pa je slonela metla in na tej metli je viselo njegovo življenje, kakor je pač življenje vsakega človeka obešeno na kakšno stvar. S to metlo čez ramo je v dve gubé hodil v mesto vsak dan, kadar je padla noč, počasi je hodil po sivih, umazanih cestah proletarskega predmestja, ki jih nikdar nihče ni pometal, in ko je prišel do velikih, širokih ulic in trgov sredi mesta, kjer so izložbe bogatih trgovin, kavarn in barov gorele še pozno čez polnoč, je svojo težko metlo z rame vrgel na trotoar, se sklonil še bolj v dve gubé, kakor je že bil, in je s počasnimi koraki in s širokimi zamahi brez misli in brez besede čistil tlak. Tako je slednjo noč delal do jutra, tako je slednjo noč ceste pripravljajal za nov dan in pripravljajal jih je za vse, kar naj v to mesto in na ta svet še pride po njih.

In nazadnje je v resnici prišlo. Iz predmestij in iz vasi, s polj in iz gozdov, od neznanega obzorja se je priplazilo preko streh in plotov; vse straže na mejah, vsi zapahi na vratih so bili zaman. Neka neznana, sumljiva oseba se je pritihotapila v mesto, in dasi je bila vsa policija na nogah ter je po hotelih in beznicah, po parkih in predmestjih vsak dan aretirala nad sto in sto ljudi — te neznane, sumljive osebe ni mogla najti in prijeti; zakaj ta oseba je bil glad.

Ko je bil cestni pometač neko jutro odšel domov in si je mesto pomelo spanec iz oči in se pogledalo v zrcalo, se je iz zrcala zarežal spačen, čisto sesušen obraz. Suhi obrazi niso še nič hudega, to so dobri obrazi. Ampak nič hujšega ni na svetu, kakor je do konca izsušen, sestradan obraz, ki so ga same oči in zobje. Takšni so menda obrazi volkov.

Tisti dan je cestni pometač stopil na magistrat, pomolil sivi ročaj svoje oskubene, razpadle metle čez pisalnik in ponižno dejal:

„Ne zamerite,“ je rekel, „s to metlo ne gre več naprej. Vzemite jo, prosim, na zapisnik in dajte mi novo.“

In takrat je rekel magistrat in glasno je govoril, kajti starec je bil naglušen:

„Slišite, cestni pometač, ne moremo vam dati nove. Svet se je osušil bogastva, naša blagajna je prazna. Sklenili smo, da od danes naprej ne bomo več pometali cest. Hvala vam za zvesto službo tridesetih let. Pojdite lepo domov in v miru počakajte konca.“

Nič ni odvrnil cestni pometač — zoper besedo magistrata je pač vsak priziv zamen. Ampak ko je iz visoke hiše stopil na ulico, se mu je kar zameglilo pred očmi. Ubogi starec pač ni bil vajen luči belega dneva gledati v obraz. Praznih rok, s to žalostno novico ni maral hoditi domov, tega ženi in otrokom ni mogel prizadejati. Samo kam bi se človek dejal? Kam bi šel česa iskat?

Tedaj se je nenadno spomnil, da je prav za prav iz vasi doma. Zvonci živine v jutru in pod večer, toplo, rumeno mleko in svež ajdov kruh — vse je nenadoma pisano in veselo zaživelo pred njim. Res je že nekoliko star, ampak mar ne bi še zmerom lahko pošteno pljunil v roke? Po vaseh mora biti še zmerom nekaj kruha za človeka, ki dela. In tudi dela mora biti zanj, kmetje doma si nikdar niso preveč ubijali glave s čistočo na svojih potih in dvoriščih. Okrog korita za živino pod vasjo, to vam rečem, že samo tam bi se za enega pometača našlo dovolj dela.

Nič ni hodil domov, nikomur ni rekel ne zbogom ne dober dan, zakorakal je po mestnih ulicah in zavil na polje, šel po cestah in potih mimo kmečkih hiš, ki se jim je dišeče kadilo iznad streh, in prišel nazadnje v domačo vas. Vse je še lepo stalo tam kakor predavnimi leti; vas je ves ta dolgi čas prav lepo izhajala brez njega. Nič se ni izpremenilo od tedaj. Samo Ažbarjevi so bili le-tam pogoreli, kakor je slišal v mestu; zdaj so se izmed napol gnilih, začrnelih slamnatih streh gosposko svetili rdeči strešniki na novi pogorelčevi hiši. Ažbar je bil župan.

Z Ažbarjem sta se poznala izza mlada. Ko je cestni pometač stopil v vežo, se je nekoliko lepih grahastih kokoši s hruščem in truščem splašilo iz polmraka in mimo njega zaprhutalo na dvor. Za kokošmi se je prikazal župan sam, debel in rdeč, s ščipalnikom na koncu nosu in z nekakšnim uradnim papirjem v rokah. Rekla sta si besedo ali dve, se spoznala, si segla v roko — in čast, komur čast: župan ni bil umazan, povabil je cestnega pometača v izbo, mu narezal soršičnega kruha na pladenj, mu natočil brinovca in med zalogajem in požirkom je beseda kar vrela na dan.

„Tako pa tako,“ je pravil cestni pometač, „hvala, zdravi so vsi, vreme že gre za silo — ampak zdaj je hudič prišel na svet, v mestu ne mislijo več pometati cest.“

„A tako?“

„Človek ne ve, kako bi dejal, ampak mislil sem, na kmetih bi že še bilo posla za cestnega pometača, tukaj je kruh doma.“

Dobre volje je poslušal župan, ampak nazadnje se je široko zasmejal.

„Priatelj božji, si mar kdaj že čul, da bi po kmečkih cestah cestni pometači uganjali komedijo? Pri nas ni navada, da bi koga najemali, naj nam po cestah in dvoriščih dviga prah.“

Cestni pometač je povsili glavo, obup mu je planil iz srca.

„Ampak to te vprašam, župan, kam naj se pod milim nebom denem?“

„Jaz ti ne vem svêta“, je odvrnil župan, in bilo mu je že zadosti. „Pa poskusi svojo srečo na rimski cesti v nebesih, tam prav gotovo še nimajo pometačev.“

Cestni pometač je zvrnil zadnji brinovec in stopil na zrak. Na rimsko cesto, je bil dejal župan. Ažbar je bil zmerom resnih besed — tu ni mogoče, da bi bil prazne razdiral. Prav dobro se je spominjal cestni pometač, kako je bilo v davnih otroških letih, ko je še pasel živino srenje v planini nad vasjo. Marsikatero jutro in popoldan je preležal tam in gledal v daljavo in takrat je popolnoma razločno videl, kako se mora nekje daleč, tam za devetimi gorami, zemlja dotikati neba. Če bi človek šel in šel, če bi šel čez polja in gore, bi nazadnje v resnici moral priti do roba neba. V svoji stiski si ni dal dvakrat reči, vzel je pot pod noge, šel skozi mesta in vasi, čez polja in gore, šel noč in dan in je nazadnje prišel tja, kjer se dotikata zemlja in nebo.

S svojimi starimi, trudnimi, blatnimi škornji je stopil na gladko sinjino neba, nekoliko drselo mu je in ni vedel, kam bi zavil. Sama tišina okrog njega, niti korak ni odmeval od tal. Groza se mu je zgri-njala okrog srca, nobene žive duše daleč naokrog, nobenega stražnika, da bi ga človek povprašal, kako in kam. Šel je skozi tišino, kakršne še nikdar v življenju ni čul, in v obupani duši se mu je zdelo, kakor da vsaka stopinja bobni od tečaja do tečaja. Šel je in bil ves v skrbeh za svoje ulice doma — ali res mislijo, da jih ne bo več treba pometati —, šel je in čez dolgo v resnici srečal stražnika, ki je na nevarnem ovinku z obema rokama kazal smer in delal red. S klobukom v roki je stopil predenj.

„Ne zamerite,“ je dejal, „kod pa se gre tod na rimsko cesto?“

„Kdo pa ste?“ ga je srepo vprašal stražnik. „Imate kakšne dokumente?“

„Cestni pometač iz Ljubljane sem“, je rekel cestni pometač ter izmotal svojo, v tri zamazane papirje zavito delavsko knjižico iz žepa. „Brez posla sem, na rimsko cesto grem iskat dela.“

„Torej spet brezposelni capin“, je strogo odvrnil stražnik, ki je vsak dan imel opraviti z ljudmi take vrste. Brezposelnost je tisti čas v resnici že segla do neba. Pa ga ni aretiral, samo žepe mu je preiskal. In ko je videl, da peklenskih strojev cestni pometač ne nosi s seboj, ga je samo nagnal:

„Zdaj pa le glej, da mi izgineš izpred oči in z neba.“

Cestni pometač je polagoma šel nazaj in v svoji neskončni žalosti in užaljenosti si je zaželel, da bi bil zvezda, ki se utrne z neba in pade na poslednje dno. Solze so mu kapale iz starih, rdeče obrobjenih oči. Tedaj je priprhotala k njemu krščanska duša in vprašala:

„Zakaj pa jočeš, človek?“

„Ne morem zvedeti, kod se gre na rimsko cesto“, je odgovoril cestni pometač.

„Nikar ne joči“, je rekla krščanska duša. „Pojdi naravnost po cesti in ko prideš do znamenja, do križanega Kristusa, zavij na levo. V pičli uri boš pa tam.“

S klobukom v roki je cestni pometač taval dalje, prišel do križanega Kristusa, zavil na levo in zdaj se je odprla pred njim široka, sivo-bela cesta. Zakorakal je nanjo s svojimi škornji in videl, da mu prah sega do kolen. Srce mu je zaigralo od veselega upanja — ljudje božji, tukaj je dela za človeka. Šel je in šel. Ob cesti same marmornate palače, pa vsa vrata zaklenjena, vsa okna zagrnjena — ko da je nedelja in da je vse mesto pri maši. Niti pes ni zalajal izza vogala. Cestni pometač je šel, in ko je hodil, da so ga že podplati skeleli, je srečal postarnega, bradatega gospoda, ki se je sprehajal sredi solnčnega dneva ter s šopom ključev požvenketaval za hrbtom.

„Dober dan“, je rekel cestni pometač. „Oprostite, gospod, kam pa naj bi se človek obrnil — za pometača bi se rad ponudil na rimski cesti.“

Z visokim nasmeškom ga je premeril gospod od vrha do tal in ta gospod je bil sveti Peter sam, sveti Peter, ki vodi vse prometne in gospodarske zadeve neba. „Ampak človek božji, kako se le prideš na rimsko cesto ponujat za pometača? Kaj ne vidiš, da je vsa cesta iz srebra? Mar misliš, da bomo šli pometat in vozit na smetišče srebrni prah?“

Cestni pometač se je ozrl v tla — seveda, to je bil srebrni prah.

„Ampak,“ je spet dejal, „jaz bi sprejel vsako delo, če hočete, gospod, kljube na vratih bi vam čistil, krožnike pomival — samo ne zavržite me, ženo imam in devet otrok.“

„Človek, grešnik, za duše v nebesih ni treba krožnikov pomivati in ne čistiti kljuk. Sicer pa, nikar me ne mudi, tvoja zadeva spada v področje borze dela, kolikor vem. Zbogom.“

Gospod je šel, cestni pometač je šel. V glavi se mu je domala zavrtelo, ko se je z neba ozrl proti zemlji in se spomnil, da ga doma čaka žena in devet otrok. Kaj naj jim prinese, kaj naj jim poreče? — Izpod škornjev se mu je dvigal srebrni prah rimske ceste in tedaj se je v njem vnela iskrica upanja. Nalašč je nekoliko globlje pobrodil — le naj se mu malo nebeškega prahu ujame na umazane škornje, bo vsaj svojim lahko kupil kruha zanj. Šel je in spotoma goljufal Boga, obutev mu je bila skoraj do kolen obsuta od srebra. Šel je in naposled stopil z neba na zemljo, se ozrl po škornjih — in na njih je bil sam navaden, siv, pozemski prah do kolen, ne duha ne sluha po nebeškem srebru. Ubogi cestni pometač pa ni bil pomisli, da nebeško srebro, nebeške valute na zemlji prav nič ne morejo veljati.

Šel je in šel. Čez polja in gore, skozi vasi in čez klance. Naposled je prišel v mesto, kjer je bil doma. Mesta skoraj ni bilo mogoče spoznati — strašne reči so se bile morale zgoditi medtem. Gosposke vile oplenjane in opustošene, šipe razbite, skladišča bogatih trgovin izropana, stražniki v novih, drugačnih uniformah. Glad ljudi je bil najbrž planil na dan in zavzel mesto, da ga preda svojim otrokom.

Po ulicah, po pločnikih, po zidovih pa sama kri, sama kri. Cestni pometač je šel in je gledal. Kaj še zdaj niso začeli pometati cest?

Zavil je naravnost na magistrat. Tam so mu dali lepo, belo, novo metlo. Šel je in z mestnih ulic do noči pometal kri. Potem se je vrnil na magistrat in zaprosil za majhen predjem. Potem je šel, kupil kruha in šel domov.

„Kod si pa hodil tako dolgo?“ ga je vprašala žena.

„Ah, nič“, je odvrnil cestni pometač — ženski vendar ni maral razkladati vseh teh reči. „Malo kruha sem šel iskat za vas.“

PRAVIJO . . .

T O N E S E L I Š K A R

Pravijo, da je bilo v tistih časih, ko je bila večna pomlad,
tako lepo, da so rože gorele do neba in da je bilo ptičjega
petja tri sto let kakor ena sama ura življenja,
ljubezni da ni bilo ne konca ne kraja in solnce da je polnilo
zemljo, da je rodila pšenica neprestano
in da ni bilo ne zime ne viharjev ne potresov ne kuge ne vojsk.